

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Dr. Varga Norbert

A magyar közigazgatás története

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

1

Szegedi Tudományegyetem

Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.

www.u-szeged.hu

www.szechenyi2020.hu

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFECTETÉS A JÖVŐBE

A KURZUS ALAPADATAI

A tárgy jellege	kollokviummal záródó előadás
Tagozat	MKT-PN-17
Tárgyfelelős tanszék	SZTE Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Jegtörténeti Tanszék
Oktatók	Dr. Varga Norbert docens
Elérhetőség	6721 Szeged, Bocskai u. 10-12. 2. emelet 43. szoba Tel/Fax: (62) 544-385 E-mail: vargan@juris.u-szeged.hu
Tantárgyi kreditpontok	3
Követelmények	az adott tantárgy követelményei a tantárgy coospace színterén

A TANANYAG ELSAJÁTÍTÁSÁHOZ JAVASOLT MÓDSZERTAN

1. Olvassa el a tantárgy alapadatait.
2. Ismerje meg a tantárgy követelményrendszerét.
3. Figyelmesen olvassa el az olvasóleckét.

Az olvasólecke feldolgozásához szükséges idő: kb. 35-40 perc

Az olvasóleckében megtalálható feladat megoldásához szükséges idő: kb. 30 perc

4. A tananyag elsajátításához segítséget nyújt az ajánlott irodalom, tankönyv.
5. Válaszoljon az önellenőrző kérdésekre.
6. Amennyiben további segítségre van szüksége a tananyag megértéséhez, akkor jelezze a tantárgy oktatójának.

A Habsburg időszak központi szervei: a dikasztériumok

Már a középkori Magyarországon megjelent néhány olyan szerv, amelyek a szakigazgatás központi ügyintéző apparátusai lettek. A modern értelemben vett bürokratikus hivatalgépezet kialakítása a királyi apparátusra maradt, emiatt a hivatali képzettség, a szakmai értékek sokaknak egyet jelentett a Habsburg-abszolútizmussal. Az ország három részre szakadása magával vonta az államgépezet meghasadását. Bécsben pedig jobban szerették volna a magyar szervek felszámolását és a birodalmi apparátus kiterjesztését Magyarországra.

A **dikasztériumok** olyan nem rendi, feudális jellegű kormányzati szerv, mely közvetlenül az uralkodó alárendeltségébe tartozott, neki volt felelős tevékenységéért. Függetlenek a rendektől, így egy független közigazgatásra engednek következtetni. A kormányzat egy adott ágát az uralkodó megbízása alapján vezették, neki tartoztak felelősséggel és feltétel nélkül szolgálták a királyi akaratot. Emellett az állandóságot képviselték. Fontos jellemzőjük a szakértelem és a kollegialitás, egyenlő rangú tanácsosokból álltak (köztük polgári és nemesi származásúak is voltak).

A magyar dikasztériumok:

Magyar Kamara:

I. Ferdinánd állította fel 1528-ban Budán az általa ellenőrzött országterület gazdasági ügyeinek intézésére. 1531-ben átszervezték és Pozsonyban működött tovább. A magyar kamara jogilag nem volt alárendelve az udvari kamarának, de helyzetét formális alárendeltség jellemezte, területi illetékességét korlátozták, hatáskörét szűkítették. Illetékessége állandóan változott, de sohasem terjedt ki Erdélyre. Bizonyos időszakokban Felső-Magyarország külön igazgatás alatt állott (kassai kamara, mely 1567-től szepesi kamara néven szerepelt). A töröktől visszafoglalt területeket az 1686-ban létrejött budai kamara felügyelőség kezelte. Főként a rendektől független királyi jövedelmeket szedte, intézte a regálék ügyeit, igazgatta a királyi birtokokat. Érvényesítette a királyi főtulajdonjogot, így nevéhez számtalan birtok- és hűtlenségi per kötődött. A királyi jogügyi igazgató képviselte az államot. Jelentős átfedések voltak a helytartótanács és közte, amiért is II. József átmenetileg beolvasztotta a helytartótanácsba (1782-1790). 1848-ban szerepét a felelős minisztérium pénzügyi osztálya vette át.

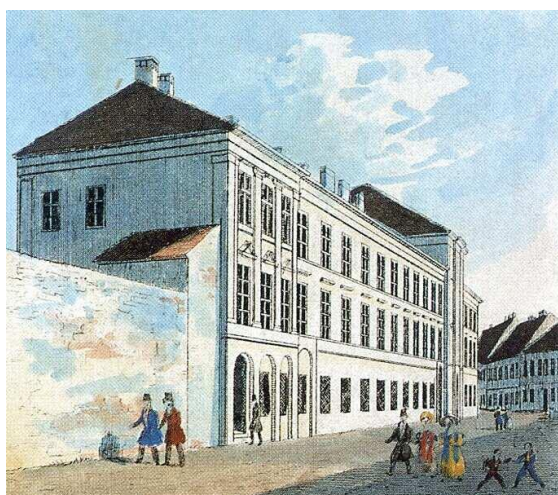
1608. évi (k. e.) V. törvénycikk*
a kincstárnokról

Az ötödikre nézve:

Az ország főkincstárnokát a királyi fenség a bécsi megállapodásokhoz képest a magyar tanácsból, még a jelen országgyűlés alatt kinevezze, a ki világi legyen.

1. § És elhatározzák, hogy az az udvari, vagy az ausztriai kamarától semmi függésben ne legyen, meg hogy a külföldi nemzetbeliek ezután az ország és az ennek alája vetett részek semmiféle jövedelmeibe ne avatkozzanak.

Magyar Helytartótanács:

Franz Weiss: A helytartótanács épülete a Várban - színezett litográfia Rózsa György: Budapest legszebb látképei HG (társas Kiadó, Budapest, 1995, 86. kép. Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok, Budapest

III. Károly az 1723:97 tc.-kel állította fel. Elnöke a nádor, illetve akadályoztatása és távolléte esetén az országbíró volt. A 22 tanácsost a király nevezte ki a főpapok, mágnások és a köznemesek közül. Jogos ok nélkül távol maradni nem lehetett. Határozatképességhez az elnök és 12 tanácsos részvétele volt szükséges. Az 1790/91. évi 14. tc. alapján hatáskörébe tartozott a törvények végrehajtása, illetve a törvénysértés elleni fellépés. Közvetlenül az uralkodónak alárendelve működött. 1723-ban, megalakításakor részletesen szabályozták majd szervezetét és ügyrendjét különböző királyi utasítások rendezték. A 17. században 10 állandó bizottság működött. 1769-ben kiszélesítették a helytartótanács jogkörét, amelynek keretében a törvényhatóságok ellenőrzésére is felhatalmazást kapott. Utóbbi feladat ellátására királyi biztosokat küldtek ki. 1848-ig tevékenykedett, bár 1861-ben felújították, de a kiegészítést követően végképp befejezte a működését.

1723. évi XCVII. törvénycikk

a magyar királyi tanács szervezetéről

Ő legszents. felsége királyi helytartó tanácsot állított föl a nádorispán elnöklete alatt, a királyi felségtől most és jövőre kinevezendő huszonkét tanácsossal, a főpapok, mágnások és nemesek rendéből s az ország minden részéből.

1. § A tanácsosok helyeinek bekövetkezendő megüresedése esetében pedig az említett tanács Ő szent felségéhez nemcsak az összes emez üres helyekért folyamodóknak kérvényeit fölküldendi, hanem más ügyes és alkalmas egyéneket is, a körülményekhez képest véleménynyel kísérve, alázatosan előterjeszt, s a további királyi jószágos rendelkezést bevérandja.

2. § Ugyan e tanácshoz, Ő szent felsége belátásához képest, a mágnások s nemesek rendéből esküvel kötelezendő számfelletti ifjakat is (de szavazat és fizetés nélkül), tapasztalás-szerzés végett, kell fölvenni:

3. § S a királyi jövedelmekből díjazandó, többször említett tanácsot, mihelyt lehet, az ország középpontjára fogják áthelyezni; addig pedig Pozsonyban marad.

4. § S egyik tanácsosnak sem szabad, az elnöknek mindenkor bejelentendő törvényes ok nélkül, a tanácsból távol lenni; és pedig úgy, hogy legalább tizenketten az elnök mellett folytonosan jelen lenni tartozzanak.

5. § A nádorispán törvényes távollétében pedig az országbíró fog ugyanebben a tanácsban elnökölni.

Magyar Kancellária:

A Kancelláriára sem volt szükségük a Habsburg uralkodóknak, amelynek következtében a kancellári cím pusztán „üres” titulus lett. A magyar kancellária mellözése végett a magyar rendek tiltakozta. A Bocskay országgyűlésen elérték, hogy a kancellár magyar legyen és azt is, hogy az idegen hatóságok kiadványai érvénytelenek magyar ügyekben. E rendelkezéseket azonban nem tartották be. A kancellária székhelye 1690-ben átkerült Bécsbe, amire a nevének megváltozása is utalt. A Magyar Udvari Kancellária legfontosabb feladata volt a királyi parancsok végrehajtása. A magyar hatóságok a kancellárián keresztül léphettek kapcsolatba a királlyal. A király döntéseit a kancellárián keresztül közölte. A hiteleshelyi funkciója megmaradt.

1608. évi (k. e.) X. törvénycikk^{*}

a cancellárság tisztét valamelyik jól érdemesült személynek kell adományozni, és a királyi felség a magyar ügyekben csupán magyar tanácsossal éljen, és a kérvényezők is, a magyar tanácsosokon és titkárokon kívül, mint a kikre tartozik, a kiadványaik érdekében másokhoz ne forduljanak

A kilenczedikre és tizedikre nézve:

Megállapították, hogy a király Ő felsége az egész kormányzást, és a magyar

tanácsnak a méltóságát meg a cancellária hatalmát tetteg visszaállítsa és azt a magyar tanácsból alkalmas személyeknek adományozza; nem különben, hogy ezutánra az összes nagyobb és kisebb

hivatalokat és a harminczadokat, meg ezeknek az előljáráseit, ugy ebben a Magyarorszában, mint a hozzákapcsolt Dalmátiában, Horvátországban és Szlavóniában is, született magyarok meg az alávetett és kapcsolt nemzetbeliek kezére bizza.

1. § És az ország említett karai és rendei iránt, legyen a király Ő felsége kellő óvatossággal, hogy Magyarországnak a kormányzásába külföldi nemzetek és más nemzetbeli emberek soha bele ne avatkozzanak.

2. § A magyar ügyekben pedig ugyanez a felség minden valláskülönbség nélkül, csakis magyaroknak tanácsával (kiket még

a jelen országgyűlés alatt Magyarország és Szlavonia minden részéből, a nemesek rendéből is Ulászló király III-ik decretuma 7-ik és a Lajos II-ik decretuma 39-ik cikkelyéhez képest kiszemel) és ne másokéval éljen.

3. § Ez okon megállapították azt is, hogyha a magyarok közül valaki, magyar ügyben, valami kiadványért más nemzetbeli tanácsosokhoz és titkárokhoz fordulna és azt tőlük ki is venné, az ilyenek tényleg érvénytelenek és hatály nélkül valók legyenek.

4. § Minthogy más nemzetek és tartományok is, a maguk kiadványaikat, belföldiek útján szokták eszközölni.

Magyar Tanács:

A Magyar Tanács a király tanácsadó testülete volt, amelynek tagjait a király nevezte ki. I Ferdinánd megakarta erősíteni szerepét és egy közjogi jellegű döntőtestületté akarta átalakítani, hogy mellőzze az országgyűlést. 1559-ben törvényben rögzítették, hogy a tisztán magyar ügyekben a magyar tanács véleményét az uralkodónak ki kellett kérni. A kétkamarás országgyűlés létrejöttét követően 1687-ben beleolvadt a Főrendi Táblába.

*1588. évi III. törvénycikk
hogy a magyar tanácsnak, a háromhónapi tanácskozásra illő hatalmat adjanak*

Elsőbben ugyanis: mindazokat, a melyeket ugy a negyedéves tanácsról, mint a bevételek és a véghelyek megvizsgálásáról (a melyekről alább lesz

szó) megvitattak, elfogadván: megkivánják, sőt a jelen közönséges végzéssel komolyan megállapítandónak tartják, hogy a magyar tanácsnak és a mi ezzel kapcsolatos, mindennek az azt megillető, és a dolog természetéhez illő és nélkülözhetlen hatalmát visszaadják.

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. Mi a dikasztérium fogalma?
2. Mi volt a legfontosabb feladata a Magyar Tanácsnak?
3. Mi volt a hatásköre a királyi jogügyi igazgatónak?
4. Melyik törvényben szabályozták a Helytartótanácsot?
5. Mi volt a helytartótanács hatásköre?
6. Miért változott meg a Magyar Kamara elnevezése?

AJÁNLOTT IRODALOM

MEZEY Barna: Magyar alkotmánytörténet. Budapest, Osiris, 2003. (ötödik kiadás) 154-155. pp.

http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az_abszolutilizmus_allama